

NOVICE

kmetijskih, obertnijskih in narodskih reči.

Novice izhajajo v Ljubljani
vsak teden dvakrat, nam-
reč v sredo in saboto.

Odgovorni vrednik Dr. Janez Bleiweis.

Veljajo za celo leto po pošti
4 fl., sicer 3 fl., za pol leta
2 fl. po pošti, sicer 1 fl. 30 kr.

Tečaj XI.

V saboto 12. novembra 1853.

List 91.

Kako ravnati, če krompir v kletih ali hramih gnjije.

Maloktero leto je krompir v kletih (keldrih) tako gnjil, kakor letos v nekaterih krajih, in če bo tako naprej šlo, se nekteri kmetovavci okoli Ljubljane bojé za seme.

Če ima krompir že posebno nagnjenje do gnjilobe v sebi in je s tako natoro že v hram prišel, bo težko ali celo nemogoče ustaviti gnjilobo, ker nam pomočki zoper to nadlogo niso znani.

Vendar gospodar ali gospodinja za tega voljo ne smé rok križem deržati, ampak mora pomagati, kar se pomagati dá, kakor hitro vidi, da čez navado mu gnjije krompir v kleti, in se poslužiti tistih pomočkov, ki so sploh zoper gnjilobo znani in poterjeni.

Klet ali hram za krompir mora biti: 1) suh, zračen (ljusten) in ne pregorák; čigar hram ni tak, naj si skusi pomagati, kakor more; če ne, bo ob vsega prišel. 2) Krompir ne smé ležati na prevelicah kupih; kar je čez 3 čevlje, je preveč; če so manjši kupi, bolje je; če se pa zavolj prostora mora krompir bolj na debelo nasipati, je dobro med krompir suhega peska ali ogegnega prahu natresti. V lanskim „Novicah“ (list 13.) smo naznanili kmetovavcem, da po naj novejših skušnjah se dá krompir gnjilobe obvarovati in dolgo hraniti, ako se v kleti ali hramu na oglje spravi, ker oglje, kakor je sploh znano, je velik zopernik gnjilobe. To nam je poterdil po svojih lastnih skušnjah tudi v kmetijstvu pridni zdravnik gosp. Kos. Dobro je tudi, če se položé po kleti eno ped debeli tramovi in čez nje poredoma dile, da krompir tako kakor na rešetu nad tlami leži, da se ne spari in ga sapa prepihuje. Tudi je dobro stene v kleti z dilami obložiti, da se mokrega zida krompir ne tiši. 3) Treba je krompir večkrat pregledovati; tisti, ki je naj bolj verh kupa, večidel narpoprej gnjije, ker vroči sopari od tal zmiraj kviško silijo. Nagnjitega je treba pridno odberati, da gnjili zdravega ne okuži.

To so edini pomočki; kakor more, naj se jih posluži gospodar. S pridnostjo in umnostjo se zamore marsikaj otéti, kar po nemarnosti v gotovo zgubo gré.

Od pozimske klaje za živino.

(Dalje.)

Senó. Kakor je poleti na dobri paši dobra trava, tako je iz take trave senó pozimi najboljši, najzdravši in živini najprimerniši klaja. Kolikor več memo druge piče goveda sená pozimi dobivajo, toliko bolje se bojo pri taki klaji počutile;

pri senu se živina dobro redí, veliko mléka daje, je zdrava in za pleme dobra ostane. Med senom in senom je pa velik razloček. Tega ne smé gospodar nikdar pozabiti. Kislo senó naj se nikar ne sili molzni živini; škodljivo ji je; pa tudi drugim govedom naj se nikar ne poklada, ako se jim zraven tacega sená še kislá obloja daje; takošna piča napravljá rada mnogotere pljučne bolezni, ki se kakor tat počasi prikradejo v živino. Mokro domú spravljeno senó, zatuhlo ali plesnjivo senó napravljá veliko trebušnih in pljučnih bolezin in krave zveržejo rade po njem. Kjer je pa dobro senó poglavitna klaja, se zna že kakšna druga slabéji piča zraven dobrega sená dajati.

Če se štajarska, nemška ali turška detelja o pravem času, to je, ko ravno cvesti začne, lepo domú spravi, je tudi toliko vredna kakor dobro senó.

Slama. Slame prav za prav pri govedih ne smemo prištevati pravi klaji; slama je le namestnica v sili, in je po malem z drugo klajo dajana le zato dobra, da vamp nabaše, in je tudi takrat potrebna, kadar se živina s korenstvom (repo, peso, krompirjem) kermi, da pomaga mehko klajo bolje prebavljati. Kolikor manj se pa razun tega sicer slame poklada, toliko bolje je za živino; molzni in plemenski živini pa celó ne tekne nič. Če gospodar skerbi za svojo živino, da ne bo preslabo glešana, naj ne pripusti, da bi goveda njegove več kakor polovico vsakdanje klaje slame dobivale. Tako govori živinorejec. Drugač, se vé, bo govoril kmetovavec. Al kmetovavec naj dobro prevdari, kaj mu bo več verglo: da več živinske klaje prideluje in živino dobro redí, ali da več žita seje in slame pridelá, s katero se živina vselej le slabéji redí. Po tem razločku se dá presoditi, kar eden žitni sevi, drugi pa živinski klaji na hvalo prepoveduje.

Krompir. Krompirja za govejo živino, ktera je za molžo ali za pleme, na nobeno vižo hvaliti ne morem. Pri živini za rejo nikakor prav ne tekne, ker materam kakor mladim marsikako napako ali bolezin naključí; junice se po krompirju začno prezgodaj pojati; breje krave pa po njem večkrat zveržejo, kakor pri drugi klaji; večkrat se je že tudi primerilo, da krave, ki so bile večidel s krompirjem rejene, so vergle teleta s predebelo popkovino (podkovno žnoro), zavolj ktere je že tu in tam kakošna telce poginilo. — Če se molznim kravam poklada krompir, je mléko manj mastno, sirovo maslo sirasto in belo, tudi manj okusno. Holstajnci, ki so mojstri v napravljanju sirovega masla (putra), celó pravijo, da se mleko s krompirjem